

**Бібрський опорний заклад загальної середньої освіти I-III ст.
ім. Уляни Кравченко
Бібрської міської ради Львівської області**

Галина Островерха

**Застосування текстоцентричної
технології
для опрацювання тем синтаксису
на матеріалі поетичних текстів
Ліни Костенко**

Бібрка 2021

**Островерха Г.М. Застосування текстоцентричної технології для
опрацювання тем синтаксису на матеріалі поетичних текстів Ліни Костенко.**

Даний посібник містить матеріали з досвіду формування активного мовця через текстоцентричний підхід до вивчення теми «Синтаксис». Рекомендовано до опрацювання вчителями-словесниками.

Рецензенти:

В. Чабан, відповідальна за методичний супровід предметів гуманітарного циклу відділу освіти виконкому Бібрської міської ради.

В. Марків, учитель української мови і літератури Бібрського ОЗЗСО I-III ст. ім. Уляни Кравченко Бібрської міської ради.

Матеріали схвалено на засіданні методичної ради відділу освіти виконкому Бібрської міської ради 23 лютого 2021 року.

Відповідальна за випуск:

К. Микитів, спеціаліст відділу освіти Бібрської міської ради.

Комп'ютерна верстка:

Г. Островерха.

ЗМІСТ

1. Проблемно орієнтовані аспекти діяльності.
2. Матеріали практикумів із застосування текстоцентричної технології:
 - 2.1. тема «Просте речення»
 - 2.2. тема «Складне сполучникове речення»
 - 2.3. тема «Складне безсполучникове речення»
 - 2.4. тема «Пряма мова. Діалог»
3. Мусимо вчитися вчити у дусі часу.
4. Використана література.

1. ПРОБЛЕМНО ОРІЄНТОВАНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Швидкі темпи цифровізації освітнього процесу, надмірні різнопланові інформаційні потоки з електронних носіїв спричинили дефіцит живого спілкування. І, як не дивно, повертаючись до слова як вічної першооснови людського життя, до словесності як засобу комунікаційної компетентності – однієї з ключових, що її має сформувати сучасна школа, ми, педагоги, творимо з дітьми міцний фундамент їхнього майбутнього життєвого успіху, втіленого у оксиморонній формулі древніх «заговори, щоб я тебе побачив».

Уміння оформити свої думки в слова, у висловлювання, в текст надзвичайно важливе для особистості і є визначальним для побудови індивідуальної траєкторії розвитку, формування ерудиції, світогляду.

Дослідженням цієї проблеми займалися педагоги-класики С. Русова, Г. Ващенко, Б. Грінченко, В. Сухомлинський. Напрацювання з огляду на сучасність мають сучасні педагоги Є. Ільїн (система викладання гуманітарних дисциплін як таких, що формують особистість), Є. Пассов (комунікативне навчання), В. Біблер і С.Курганов (метод культурологічних діалогів), К. Шахова (методика «від контексту до тексту») тощо.

Традиція виховання словом (в т.ч. укладеним у різного роду тексти) є основоположною для розвитку особистості взагалі і в школі зокрема. Вона ж зумовила ефективність застосування текстоцентричної технології (ТТ) у самій назві якої закладена суть – навчання з опорою на зв'язний текст, у якому втілений певний посил – науковий, пізнавальний, розвиваючий, естетичний тощо.

Текстоцентрична технологія дає можливість посилити здатність дитини, підлітка до креативного, образного сприймання слова, виховати здатність висловлювати і відчувати його внутрішню багатоаспектну наповненість через акцент на внутрішні чуттєві домінанти дитини («не знаю чому, але подобається, справляє враження...»), що відкриває орієнтовані на позитивний результат можливості збудження, прояву та підтримання інтересу до навчального курсу, який у жодному разі не може бути відокремленим із контексту реального життя.

Запровадження текстоцентричної технології мусить бути чітко скоординовано і на текст як комунікативний фрагмент, і на слово, зокрема на його поліфункціональність та смисловий зміст в цілому і багатозначність зокрема.

Важливим аспектом формування творчого індивідуума вважаю розвиток інтерпретаційних умінь і навичок учнів на матеріалі тексту як цілого, що містить інформацію змістово-фактуальну (тема, ставить питання) та змістово-концептуальну (основна думка, моделює відповідь, яка часто прихована). Намагаюся домогтися усвідомлення учнями того, що текст як вияв акту комунікації завершується не тоді, коли його написано, а лише тоді, коли його

прочитано, тобто потрактовано, проінтерпретовано. У процесі ж інтерпретації тексту читач (тобто учень) діє функціонально: розщеплює, конструює, візуалізує, рефлексує, моделює тощо.

За таких умов проявляються міжпредметні зв'язки двох споріднених шкільних курсів – мови й літератури. Найповнішим виявом можливостей мови, її буття є саме література, бо вона – засіб глибокого засвоєння мовного багатства і образності. Спільною точкою дотику для них є, насамперед, слово. Застосування текстоцентричної технології у шкільній гуманітарній освіті є основою формування в здобувачів освіти креативного мислення, цілісної ноосферної свідомості, біоадекватного поведінкового стереотипу та природо відповідного світогляду Зрештою, такі уміння є чи не найважливішими при виконання завдань у форматі ЗНО, у майбутньому вишівському навчанні та практичній індивідуальній суспільній діяльності. Вони є важливою складовою особистісного портфоліо людини майбутнього.

Застосування текстоцентричного підходу на уроках української мови і літератури дає можливість широкого застосування мультимедійних засобів, що дозволяє створити в класі атмосферу напружених творчих розумових і креативних зусиль здобувачів освіти, в т.ч. через застосування персональних гаджетів у контексті уроку для своєрідних творчих пошукових експромтів різного роду (аудіозаписи, відеоматеріали, візуалізація тощо).

Уроки із застосуванням текстоцентричної технології передбачають певні їхні структурні особливості:

- створення умов для сприйняття тексту на слух або зорово, формування настроєвого тла зацікавлення текстом, найчастіше через прийом «провокації на омислення»;
- актуалізація опорних компетенцій (фонетичних, лексичних, стилістичних, граматичних, синтаксичних, культурологічних тощо);
- сприйняття тексту (голосове, зорове, комплексне) та опрацювання його на рівнях змісту, стилістики, граматики, синтаксису (залежно від теми, мети, навчальних цілей уроку);
- збагачення словника (на рівні слова, фрази, фрагменту), що є концептуальним у формуванні активного мовця;
- розвиток творчих умінь і навичок (на матеріалі опрацьованого тексту) та формування креативної особистості взагалі.

Використання текстоцентричної технології в рідномовній освіті здобувачів освіти за вмiлого її використання є дуже ефективним, бо дає можливість вчителю:

- втілювати культурологічний аспект мовно-літературної освіти;
- інтегрувати фрагменти мовно-літературного курсу (і тим самим забезпечити цілісність сприйняття мовно-літературних явищ з опорою на історико-культурологічний контекст);

- підвищити пізнавальний інтерес здобувачів освіти у контексті формування (і в т.ч. самоформування) світогляду особистості;
- формувати і удосконалювати комунікативні здібності здобувачів освіти;
- розвивати емоційну, естетичну чутливість, зрештою, духовність дітей;
- формувати здатність до креативного і критичного мислення;
- забезпечити комфортність навчання;
- втілити завдання НУШ виховання на цінностях через створення умов для формування національно свідомої особистості українського патріота засобами поурочної і позаурочної гуманітарної освіти.

Проблема формування рідномовної ключової компетентності і паралельно наскрізне виховання на цінностях на часі особливо зараз, коли заекспериментована українська школа у наскрізь прагматичному суспільстві намагається все-таки виховати інтелектуала, креативну особистість.

Текстоцентрична технологія, що ставить у епіцентр освітнього процесу слово, словесний образ і контекст, є особливо ефективною при опрацюванні шкільного мовно-літературного курсу взагалі, і при опрацюванні «Синтаксису» як розділу мовознавчої науки зокрема.

Унікальні поетичні, синтаксично розмаїті тексти великої Ліни Костенко дають рідкісну можливість для вчителя опрацювати з підлітками синтаксис різних типів речень на культурологічній канві художніх текстів високої проби, що містять виховний, розвиваючий, патріотичний, естетичний потенціал і паралельно спонукають пізнати, засвоїти важливий фрагмент мовознавчої науки у контексті формування прикладних умінь, навичок та інтерпретаційних здібностей здобувачів освіти.

У даному посібнику подано матеріали практикуму - зразки застосування текстоцентричної технології для опрацювання теми «Синтаксис», що ілюструють педагогічний досвід автора.

2. МАТЕРІАЛИ ПРАКТИКУМІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ:

2.1. Тема «Просте речення»

Текстовий матеріал №1:

Ластівки тікають із Європи.
Що поробиш? Скрегіт, регіт, рев.
Чад, бензин, вібрації, галопи, —
птиці мертві падають з дерев.
Може, десь є лотоси і гінкго,
тихі ріки і рожева даль —
у краю неляканих фламінго,
де росте неламаний мигдаль.
Може, там є птицям привілеї...
А гніздо ліпити, ластівки, —
все одно вам, із якого ґлею, —
з Рейну, з Нілу чи з Угрюм-ріки?
Ну, а потім, — я люблю вас змалку.
А іще — спасибі вам за все.
Тільки хто ж це королеві Марку
золотнику в дзьобі принесе?!

Завдання:

1. Прочитати текст на екрані (вголос, самотійно) і дати відповідь на питання «Яку важливу проблему сучасності актуалізувала авторка?»
2. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - якими засобами забезпечується динамічний характер тексту?
 - виділити в тексті риторичні запитання, визначити їхню стилістичну роль;
 - пояснити зміст образу «у краю неляканих фламінго, де росте неламаний мигдаль»;
 - пояснити значення власних назв у тексті;
 - дати відповідь повним реченням, у якому творі зарубіжної літератури ластівка принесла золотинку для короля Марка?
3. Виконати фонетико-морфологічний і синтаксичний аналіз тексту:

- назвати типи речень у тексті;
- яка роль неповних речень у тексті?
- який авторський розділовий знак у тексті, пояснити його вживання;
- вписати з тексту слова іншомовного походження;
- пояснити орфограми у словах «неляканих», «неламаний», «змалку», «все одно».

Текстовий матеріал №2:

Дзвенять у відрах крижані кружальця.
Село в снігах, і стежка ані руш.
Старенька груша дихає на пальці,
їй, певно, сняться повні жмені груш.

їй сняться хмари і липневі грози,
чиясь душа, прозора при свічі.
А вікна сплять, засклив мороз їм сльози.
У вирій полетіли рогачі.

Дощу і снігу наковтався комин,
І тин упав, навіщо городить?
Живе в тій хаті сивий-сивий спомин,
улітку він під грушею сидить.

І хата, й тин, і груша серед двору,
і кияшиння чорне де-не-де,
Все згадує себе в свою найкращу пору.

І стежка, по якій вже тільки сніг іде...

Завдання:

1. Прослухати і прочитати текст, дати відповідь на питання:
 - Який мотив тексту?
 - який тип мовлення тексту
2. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - вписати метафоричні словосполучення;
 - назвати образи-символи, розкрити їхній зміст;
 - епітети у тексті, яка їхня роль?
 - розкрити суть художнього образу «сивий-сивий спомин»;
 - пояснити значення слів «кияшиння», «рогачі», «комин», до якої групи лексики належать ці слова?
3. Виконати морфолого-синтаксичний аналіз тексту:
 - які типи речень наявні в тексті?
 - виконати синтаксичний розбір першого речення другої строфи;
 - виділити речення, у якому підмет виражений іменним словосполученням;

- визначити синтаксичну роль фразеологізму в тексті;
- пояснити правопис фрагментів «ані руш», «сивий-сивий», «кияшиння», «улітку»;
- вписати емоційно навантажені слова із суфіксом пестливості.

Текстовий матеріал №3:

Очима ти сказав мені: люблю.
 Душа складала свій тяжкий екзамен.
 Мов тихий дзвін гірського кришталю,
 неказане лишилось неказаним.

Життя ішло, минуло той перон.
 гукала тиша рупором вокзальним.
 Багато слів написано пером.
 Неказане лишилось неказаним.

Світали ночі, вечорили дні.
 Не раз хитнула доля терезами.
 Слова як сонце сходили в мені.
 Неказане лишилось неказаним.

Завдання:

1. Прослуховування пісенного варіанту у виконанні Ольги Богомолець.
2. Самостійне читання тексту з екрана.
3. Визначити основний мотив тексту – просте поширене речення.
4. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - вписати з тексту метафори.
 - розкрити стилістичне навантаження омонімічної сполуки «неказане лишилось неказаним»
 - вписати з тексту оксиморонні сполучення;
 - доповнити стягнений роздум: «Ця поезія – суцільний оксиморон, бо...»
4. Виконати морфолого- синтаксичний аналіз тексту:
 - порахувати кількість речень у тексті, назвати їхні типи;
 - виконати синтаксичний розбір третього речення тексту, дати йому характеристику;
 - порівняти структуру третього і передостаннього речень за схемою «спільне-різне», за яким параметром порівнюємо;
 - виділити в тексті просте речення, ускладнене однорідними членами;
 - пояснити орфограми у словах «екзамен», «неказане», «неказаним», «не раз».

Текстовий матеріал №4:

Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить.
Бляшаний звук води, веселих крапель кроки.
Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,
і раптом озирнусь, а це вже роки й роки!

А це уже віки. Ніхто уже й не зна,
в туманностях душі чи, може, Андромеди —
я в мантиях дощу, прозора, як скляна,
приходжу до живих, і згадую про мертвих.

Цілую всі ліси. Спасибі скрипалю.
Він добре вам зіграв колись мою присутність.
Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.
І, може, це і є моя найвища сутність.

Завдання:

1. Прослуховування тексту з голосу авторки.
2. Прочитати текст, самостійно визначити основний мотив, оформити його простим поширеним реченням.
3. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - підкреслити лексичні повтори, визначити їхню стилістичну роль;
 - відшукати у тексті антоніми, визначити їхню стилістичну роль;
 - підкреслити у тексті прикметники, визначити їхню стилістичну роль;
 - знайти у тексті метафори – іменникові словосполучення;
 - розкрити зміст поняття «туманність Андромеди».
4. Виконати синтаксичний аналіз тексту:
 - визначити типи простих речень у тексті;
 - визначити типи односкладних речень;
 - вписати з тексту просте поширене речення, визначити тип поширення;
 - підкреслити граматичні основи речень у фрагменті
Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.
І, може, це і є моя найвища сутність.

Текстовий матеріал №5:

Страшний калейдоскоп:
в цю мить десь хтось загинув.
В цю мить. В цю саму мить. У кожному із хвилин.
Розбився корабель. Горять Галапагоси.

І сходить над Дніпром гірка зоря-полин.
Десь вибух. Десь вулкан. Руйновище. Загида.
Хтось цілиться. Хтось впав.
Хтось просить: — Не стріляй!
Не знає вже казок Шехерезада.
Над Рейном не співає Лорелай.

Летить комета. Бавиться дитя.
Цвітуть обличчя, острахом не стерті.

Благословенна кожна мить життя
на цих всесвітніх косовицях смерті!

Завдання:

1. Прослуховування тексту з голосу вчителя.
2. Прочитати текст самостійно, визначити його основний мотив.
3. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - підкреслити займенники, визначити їхню стилістичну роль;
 - виділити лексичні повтори і визначити їхню функцію;
 - пояснити власні назви у тексті;
 - розкрити зміст символів «гірка зоря полин», «всесвітні косовиці смерті».
4. Виконати синтаксичний аналіз тексту:
 - віддиференціювати прості речення за групами (повні, неповні);
 - визначити різновиди повних простих речень (двоскладні, односкладні);
 - дати характеристику двоскладних речень (поширені, непоширені);
 - чи є в тексті прості ускладнені речення, виконати синтаксичний розбір такого речення на вибір.

Тема 2.2. «Складне сполучникове речення»

Текстовий матеріал №1:

Обступи мене, ліс, як в легенді про князя Хетага,
коли й кінь був убитий, і він уже ледве брів.
Обступи мене, ліс! Хай зупиниться вся ця ватага,
хай удариться люттю об спокій твоїх стовбурів.

Я побуду з тобою. Я тихо з тобою побуду.
Нахилися до мене і дай мені жменьку суниць.
Подивлюся на сонце. Поклонюся знайомому дубу.
Розпитаю, як справи у сосен, і звірів, і птиць.

Хай погоня підожде, усі ці жорстокі і тлусті.
Я нікуди не дінусь. Я долю свою прийму.
А коли я, беззбройна, їм потім вийду назустріч,
то вони позадкують, самі не знають чому.

Завдання:

1. Перегляд відео фрагменту (читання тексту авторкою під відеокадри з перебування її в Чорнобилі).
2. Діалог у режимі «вчитель-учні» на матеріалі тексту:
 - основний мотив тексту;
 - наявність автобіографічного аспекту;
 - доречність порівняння авторки із князем Хетагом;
 - про яку ватагу іде мова?
3. Стилiстичний аналіз тексту:
 - назвати ключові слова тексту, які мотивують його можливу назву;
 - обґрунтувати доречність використання займенників;
 - визначити особливості синтаксису вірша;
 - відслідкувати вживання простих означено-особових та двоскладних із підметом «я» речень;
 - охарактеризувати лексичні групи тексту.
4. Морфолого-синтаксичний аналіз тексту:
 - назвати різновиди речень у тексті;

- виділити складне речення з різними видами зв'язку, дати йому характеристику;
- визначити типи присудків у реченнях першої строфи;
- виконати синтаксичний розбір останнього речення другої строфи;
- виписати з тексту дієслова із суфіксом зворотності;
- виділити в тексті займенники, зазначити розряд;
- пояснити правопис фрагментів «беззбройна», «назустріч», «не дінусь», «не згають».

Текстовий матеріал №2:

І день, і ніч, і мить, і вічність,
і тиша, і дев'ятий вал —
твоїх очей магічна ніжність
і губ розплавлений метал.

В ніч високосного притулку,
коли йде обертом земля,
ти до плеча мене притулиш
безсмертним рухом скрипаля.

Ми любимо тих, що знали нас молодими;
їхня пам'ять — музей коштовностей,
які ми колись розгубили.

Завдання:

1. Прослуховування текстів:

- з голосу Ліни Костенко «І день, і ніч,..»;
- з голосу вчителя «Ми любимо тих,..».

2. Дати відповідь-стягнений роздум на питання «Чи пов'язані за змістом прослухані/прочитані тексти?»

3. Виконати лексико стилістичний аналіз текстів:

- назвати ключові поняття (слова) прочитаних текстів, чи пов'язані вони між собою?;
- визначити стилістичну роль лексичних повторів у третій строфі;
- яка роль антонімів у тексті?;
- виділити в тексті (1) оксиморон;

- пояснити символічні поняття «у зіницях печалі» (1), «музей коштовностей» (2).
4. Фонетико-морфологічний і синтаксичний аналіз текстів:
- виділити в текстах складні речення, визначити їхні характеристики;
 - яку синтаксичну роль виконують у текстах порівняльні звороти?;
 - підкреслити у текстах займенники;
 - назвати частини мови у тексті (1), строфа 2;
 - вписати з текстів складне речення, у якому є сполучне слово;
 - пояснити правопис слів «стонадцятий», «незворушний», «неповторні», «навік».

Текстовий матеріал №3:

Лежать сніги. Я виглядаю весну.
 Вона десь там, де змерзли солов'ї.
 Вона іде... І я тоді воскресну.
 Я жду її. А може, не її.
 Я жду себе. Не знаю, чи діждуся,
 бо це ж не я в ці тоскні вечори!
 Соснові плечі вивірка обтрусить,
 стрічати весну вийдуть явори.
 Вона іде — півнеба над плечима.
 І я іду — проз мертвий живопліт.
 У вікон призьби тануть під очима.
 Сидить на призьбі гофманівський кіт

Завдання:

1. Прочитання тексту на тлі колажу.
2. Бесіда за змістом:
 - До якої групи лірики належить вірш?
 - Які ознаки художнього стилю властиві тексту.
3. Виконати лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - визначити стилістичну роль займенників;
 - вписати з тексту метонімічні словосполучення;
 - яка роль у тексті простих непоширених речень;
 - назвати в тексті контекстуальні антоніми.
4. Виконати морфолого-синтаксичний аналіз тексту:
 - класифікувати типи речень у тексті;
 - вписати з тексту складні сполучникові речення, визначити їхній тип;

- виконати розбір складного речення з двома підрядними;
- виписати з тексту займенники, визначити їхній тип;
- підкреслити в тексті прислівники, визначити їхню граматичну роль.

Тема 2.3. « Складне безсполучникове речення»

Текстовий матеріал №1:

Мені відкрилась істина печальна:
життя зникає, як ріка Почайна.

Через віки, а то й через роки,
ріка вже стане спогадом ріки.

І тільки верби знатимуть старі:
киян хрестили в ній, а не в Дніпрі.

Завдання:

1. Прочитати текст і визначити:

- його основний мотив;
- історичну подію, яка згадується;
- смислові паралелі.

2. Виконати лексико-стилістичний аналіз:

- назвати ключові поняття тексту, зв'язки між ними;
- визначити ключовий прийом у структурі строф;
- пояснити роль омофонів «ріки» - «роки»;
- назвати власні назви і пояснити їх.

3. Морфолого-синтаксичний аналіз тексту:

- визначити типи речень у тексті, мотивувати вживання розділових знаків;
- виконати синтаксичний розбір складних безсполучникових речень;
- прокоментувати розділові знаки другої строфи;
- визначити порівняльний зворот і його синтаксичну роль;
- пояснити правопис слів «печальна», «киян», «хрестили»;
- назвати звуки у словах «життя», «киян».

Текстовий матеріал №2:

Нема нам щастя – мусить бути чудо.

Ще ми постанем зі своїх руїн.

Мене не можуть люди не почути –
душа в мені розгойдана, як дзвін.

Ми воїни, не ледарі, не лежні –
наше діло праведне й святе,
бо хто за що, а ми за незалежність.

Отож нам так і важко через це.

Завдання:

1. Прочитати текст і визначити:

- до якої групи лірики він належить;
- які лексеми підтверджують приналежність тексту до певної ліричної групи;
- підібрати три іменні словосполучення для характеристики ліричного героя.

2. Виконати стилістичний аналіз:

- визначити стилістичну роль «не» в тексті;
- виділити в тексті стійкі словосполучення;
- віднайти в тексті контекстуальні антоніми, визначити їхню стилістичну роль.

3. Виконати морфолого-синтаксичний аналіз тексту:

- назвати частини мови у 1 і 2 строфі;
- пояснити орфограми у фрагментах «нема», «не можуть», «не почути», «незалежність», «розгойдана», «святе»;
- назвати типи речень у тексті;
- виконати синтаксичний розбір складних безсполучникових речень, пояснити відношення між простими;
- пояснити відсутність тире між підметом та іменною частиною складеного іменного присудка у фрагменті «Ми воїни...».

Тема 2.4 « Пряма мова. Діалог»

Текстовий матеріал №1:

І я повстав. Душа спитала: «Доки?!
Втопили край у підлості і злі!»
І я сказав: «Чужинці, дайте спокій!
Не сійте зради на моїй землі!
Уже і так насіяно. Вродило.
Вже н бере ні плуг, ані коса...
А ми ще є! І то найбільше диво,
Що цей народ іще раз воскрес!»

Завдання:

1. Прослуховування тексту з голосу козака Михайлика, визначення актуальності у певні періоди української історії і зараз.
2. Лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - тип тексту;
 - стиль тексту;
 - до якої групи лірики належить текст?
 - визначити стилістичне навантаження речень з прямою мовою.
3. Морфолого-синтаксичний аналіз тексту:
 - визначити займенники у тексті;
 - які типи речень наявні в тексті;
 - накреслити схеми речень з прямою мовою, пояснити розділові знаки;
 - які типи присудків є в тексті;
 - виписати з тексту неповне речення, виконати його синтаксичний розбір.

Текстовий матеріал №2:

Перш, ніж півень запіє...

Петро — не Юда. Він любив Учителя.
І вуст він зроду був би не отверз.
...Коли вели Ісуса до мучителя,
була сльота. Петро апостол змерз.

А тут раби і слуги архирейські
Такий вогонь великий розвели!
Петро подумав: — Я лише погріюсь,
Бо хтозна, чи ще прийдеться коли.

Він підійшов до нищих і бундючних,
І руки грів при їхньому вогні.
Слуга спитав: — Ти також його учень? —
Була сльота. Сказав апостол: — Ні.

Він так сказав, і той його облишив.
Раби і слуги підкидали хмиз.
Месію били. В груди. І в обличчя.
Вогонь горів. Петро дивився вниз.

Коли ж Ісуса повели, одмучили
і розп'яли в такій височині,
слуга спитав: — Ти був між його учнями? —
Горів вогонь. Петро промовив: — Ні.

Він руки грів і зневажав Пілата.
В своєму серці плакав і скорбів.
Але вогонь продовжував палати.
І він сидів, як раб серед рабів.

Бо ж розіпнуть. І хто ж тоді нестиме
святе учення у майбутні дні?
Слуга сказав: — Я ж бачив тебе з тими! —
І втрете він тоді відрікся: — Ні.

Ну, Петре, як? Зігрів свої долоні?
Урятувався? Догоряє хмиз...
Тебе розіпнуть десь аж при Нероні.
Зате інакше: головою вниз.

Завдання:

1. Прослуховування тексту, самостійне читання.

2. Обговорення змісту тексту:

- тип мовлення;
- змістове наповнення розповіді;
- культурологічний аспект змісту;
- історичні особи в тексті, що знаєте про них;
- біблійний факт в основі поезії.

3. Лексико-стилістичний аналіз тексту:

- який біблійний епізод відтворено в тексті;
- назвати біблійну лексику;
- визначити стилістичну роль порівняльних зворотів;
- з якою метою вживає авторка лексичні повтори;
- яка символіка числа «три» у тексті;
- розкрити суть біблійно-історичних образів у творі;

4. Синтаксичний аналіз тексту:

- які типи речень наявні в тексті;
- у чому особливості передачі прямої мови в поетичних текстах;
- назвати в тексті прості непоширені речення;
- з якою метою авторка вживає неповні речення в репліках;
- виписати з тексту речення з прямою мовою і оформити їх за правилом уживання лапок.

Текстовий матеріал №3:

Любов Нансена

- Я кохаю Вас, Єво. Не виходьте за мене заміж.
Не жалійте мене, хоч і тяжко буде мені.
Я Вас прошу, ні слова. Усе передумайте за ніч.
Добре зважте на все, і вранці скажете: ні

Світла мрія про Вас співає мені, як сирена.
Прив'яжуся до щогли і вуха воском заллю.
Розумію, це щастя. Але щастя — воно не для мене.
Я боюся Вас, Єво. Я вперше в житті люблю.

Моя Пісне Пісень! Золоте пташеня мого саду.
Корабель попливе, я не вдержу його в берегах.
"Фрам" — це значить "Вперед". Ви залишитесь, Єво, позаду.
Бо до серця підступить вічний пошук у вічних снігах.

Тиждень буде все добре. Цілуватиму Ваше обличчя.
Може, навіть не тиждень, а цілі роки минуть.
Будем дуже щасливі. Але раптом Воно покличе.
Ви зумієте, Єво, простити це і збагнуть?

Ви не будете плакати? Не поставите душу на якір?
Не зіткнуться в мені два начала — Ви і Воно?
Я без Вас нещасливий. А без нього буду ніякий.
Я без Вас збожеволію. А без нього піду на дно.

Ваші теплі долоні і мої відморожені руки...
Як вуста відірву від такої сумної руки?
Чи зумієте жити від розлуки і знов до розлуки?
А якщо доведеться чекати мене роки?

"Фрам" застрягне в льодах... А якщо не вернуся я звідти?..
Я ж собі не прощу! А якщо у нас буде дитя?!
Ви, така молода!.. Ви, що любите сонце і квіти!
— Я люблю Тебе, Нансен! І чекатиму все життя.

Все, що є найсвятіше в мені, називається — Нансен.
Хай співає сирена, вона перед нами в боргах.
Я сама розіб'ю об "Фрамові" груди шампанське,
як покличе тебе вічний пошук у вічних снігах.

Моя Пісне Пісень! Вічний саде мій без листопаду!
їй відкриєш свій полюс. Тебе не знесе течія.
Подолаеть сніги. Все залишиться, милий, позаду.
"Фрам" — це значить "Вперед". А на обрії буду я.

Завдання:

1. Прослухати текст з голосу вчителя, прочитати його самостійно, визначити особливості:

- структурно-композиційні;
- змістові;
- обговорення додаткових відомостей про Ф. Нансена і його зв'язки з Україною;
- підібрати інформацію про Ф. Нансена як лауреата Нобелівської премії миру (домашнє завдання).

2. Лексико-стилістичний аналіз тексту:

- тип мовлення тексту;
- основний мотив тексту (тема – ідея);
- проблеми тексту;
- засоби зображення в тексті;
- роль епітетів, контекстуальних антонімів, поширених звертань;
- культурологічний аспект тексту;
- відтворити репліки непрямою мовою;
- займенники пошани і їхня роль у тексті.

3. Морфолого-синтаксичний аналіз тексту:

- пояснити особливості структури діалогу;
- які типи речень переважають в репліках, чому;
- чи наявні в репліках внутрішні діалоги, про що вони свідчать;
- яка роль питальних речень в репліках, чи є серед них риторичні;
- виділити в тексті звертання і їхню смислову роль;
- відтворити текст діалогом з коротких невіршованих реплік, виражених складно-підрядними реченнями.

Текстовий матеріал №4:

Пінг-понг
— добридень —
— здрастуйте —
— як справи? —
— спасибі — добре — як у вас? —
— робота — літо — спека — спрага —
— а настрій? —
— добре —
— все гаразд —
— неправда — очі —
— вам здалося —
— ви зблідли —
— обережно — м'яч! —
вогнем мовчання зайнялося —
схрестились погляди — пробач —
кажи слова легкі й порожні —
кажи їх знов — кажи їх знов! —
а так дивитися не можна
в настільнім тенісі розмов

Завдання:

1. Самостійне читання тексту, визначення теми діалогу, характеристика його учасників із застосуванням прийому словесного портрета.
2. Відтворення діалогу у режимі сюжетно-рольової гри.
3. Лексико-стилістичний аналіз тексту:
 - особливості побудови діалогу;
 - яку роль виконує авторська ремарка?
 - що можна сказати про учасників діалогу;
 - визначити стилістичну роль неповних речень;
 - пояснити зміст метафори «настільний теніс розмов»;
 - визначити роль оксиморонного сполучення.
4. Виконати синтаксичний аналіз тексту:
 - скільки реплік у діалозі;
 - які речення наявні в тексті;

- назвати тип односкладних речень, пояснити доречність їхнього вживання;
- передати зміст діалогу складним реченням з різними видами зв'язку.

3.МУСИМО ВЧИТИСЯ ВЧИТИ У ДУСІ ЧАСУ

Завдання використання суспільних ресурсів для потреб людини «має шанс» бути втіленим у життя, якщо кожна людина не усвідомить важливості інтелектуальної праці як основу професії. На первинному етапі місія формування первинного інтелекту людини на етапі її становлення покладена на вчительство. Саме учитель мусить виховати, сформуванати особистість, здатну до самоосвіти і саморозвитку, ініціативну, креативну, гуманну, моральну. А щоб виконати цю місію, слід навчитися мислити нестандартно, далекоглядно, креативно з орієнтацією на постійний педагогічний пошук, експеримент, самовдосконалення.

Зміна освітньої парадигми на вимогу суспільного розвитку вимагає зміни освітніх технологій – це безперечно. Але, аналізуючи освітній аспект досвіду людських поколінь минулого, досвід особистісного прогресу (і регресу, до речі, теж), мусимо визнати, що за тисячі років у системі оволодіння освітою людство не придумало нічого геніальнішого ніж урок, що реалізовується в тандемі «учитель – учні», а тому новітні технології навчання варто вводити у структуру традиційного уроку, пристосувавши його тим самим до нових умов, модифікувавши на вимогу часу, але обов'язково зберігши усталений віками стереотип, наповнений новим, сучасним змістом.

Використання текстоцентричної технології навчання в практиці шкільної мовно-літературної освіти активізує творчий потенціал і вчителя, і учнів та дає позитивний результат співпраці. Кожна дитина (як і людина взагалі) має певні обдарування, та виявити і розвинути їх може лише педагогічно обдарований, креативний учитель.

Мусимо бути такими учителями, щоб іти в ногу з часом.

4.ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Драйден Г., Вес Д. Революція в навчанні, вид. «Літопис», 2015.
2. Костенко Л. Вибране, К., 1981.
3. Костенко Л. Маруся Чурай, К., 1987.
4. Костенко Л. Берестечко, Львів, 2006.
5. Куційко О. Професійний довідник учителя літератури, Харків, 2012.